

“İQTİSADI İSLAHATLAR” elmi-analitik jurnal

MİLLİ İQTİSADIYYATIN İNKİŞAFININ MÜASİR XÜSUSİYYƏTLƏRİ

№ 1(6)-2023, səh. 70-77

i.ü.f.d., dosent Vüqar MEHDİYEV,
Azərbaycan Kooperasiya Universitetinin
“Mühasibat uçotu və audit” kafedrası

vugar.mekhdiyev.82@mail.ru

Milli iqtisadiyyatın inkişafının müasir xüsusiyyətləri

i.ü.f.d., dosent Vüqar MEHDİYEV,
Azərbaycan Kooperasiya Universitetinin
"Mühasibat uçotu və audit" kafedrası

XÜLASƏ

Milli iqtisadiyyatın inkişafı kompleks bir proses olaraq iqtisadiyyat elmində çoxölçülü yanaşma kimi qəbul edilir. Qlobal şəraitdə baş verən böhranlar, o cümlədən 2008-ci ildə maliyyə böhranı, sonrakı dövrlərdə enerji və enerji böhranı, müasir dövrdə geosiyasi və geoiqtisadi qeyri-sabitlik bir sıra tendensiyaların ərsəyə gəlməsinə səbəb olmuşdur. Milli iqtisadiyyatın inkişafı çərçivəsində müasir dövrdə yaşıl iqtisadiyyat konsepsiyasının tətbiqi, "yaşıl enerji" yanaşmasının təbliğatı, sosial-iqtisadi inkişafda tarazlı və dayanıqlı inkişafı təmin etmək məqsədilə regionallaşma strategiyalarının icrası mühüm faktorlardır. Bütün bunları nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikasında müstəqillik illərindən bugünədək həyata keçirilən sosial-iqtisadi sahədə dövlət proqramları və strategiyalar milli iqtisadiyyatın inkişafındakı rolu ilə uzlaşdırıldıqda bir sıra müasir xüsusiyyətlərin təzahürünü görmək mümkündür.

Açar sözlər: Milli iqtisadiyyat, regionallaşma, yaşıl iqtisadiyyat, iqtisadi inkişaf, İnformasiya Kommunikasiya Texnologiyaları.

JEL kodu: A10; P44

GİRİŞ

İqtisadi inkişaf sosial strukturlarda, əhali arasında münasibətlərdə və milli institutlarda dəyişiklikləri, habelə iqtisadi artımın sürətləndirilməsini, bərabərsizliyin azaldılmasını və yoxsulluğun aradan qaldırılmasını əhatə edən çoxölçülü bir prosesdir [16]. Bununla yanaşı, Dünya Bankının 1991-ci ildə dərc etdiyi hesabatda əsasən, iqtisadi inkişafın təmin edilməsində qarşıya çıxan başlıca çağırılardan biri həyat standartlarının yaxşılaşdırılmasıdır [19]. Halbuki, milli iqtisadiyyatın xarakterik xüsusiyyətləri iqtisadiyyat elmində və ədəbiyyatında müxtəlif dəyişən-lərin xarakterizə edilməsi ilə təzahür edilir. Babayevin (2011) milli iqtisadi sistem və milli iqtisadi model yanaşmalarının təhlili onu göstərir ki, milli iqtisadiyyat hər hansı bir ölkənin iqtisadiyyatı, onun dövlət qurumlarının bu iqtisadiyyata nəzərən təyin etdiyi xarakteristikalarıdır [8].

Bütün bunlarla yanaşı, Azərbaycan iqtisadiyyatı da bir sıra inkişaf mərhələsi keçmişdir. Müstəqilliyin əldə edildiyi dövrdən başlayaraq, aşağı neft qiymətləri dövrü daxil olmaqla işğaldan azad edilmiş ərazilərin ölkə iqtisadiyyatına reintegrasiya prosesinə qədər bir sıra iqtisadi inkişafın müasir xüsusiyyətlərini Azərbaycanın milli iqtisadiyyatında müşahidə etmək mümkündür.

REGIONALLAŞMA VƏ MİLLİ İQTİSADİYYATIN İNKİŞAF PERSPEKTİVİ

İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə milli iqtisadiyyatın qurulması təbii ehtiyatlardan və işçi qüvvəsindən hərtərəfli istifadəni tələb edir, eyni zamanda iqtisadiyyatın strukturunda və bölgüsündə əsaslı dəyişiklikləri qaçınılmaz edir [9]. Bu yanaşma, milli iqtisadi quruluşun tərkib hissəsi kimi regionallaşma problemlərinə və müxtəlif regionların coğrafi vəziyyətinin, fiziki mühitinin və iqtisadi potensialının öyrənilməsinə marağın artmasına səbəb olur. Bhat və digərləri (1963) qeyd edir ki, sabit milli iqtisadiyyatın yaradılması və onun yaradılmasına ölkənin bütün əhalisinin cəlb edilməsi üçün milli hədəflərlə uzlaşdırılaraq hər bir regionun resurs yönümlü inkişaf etdirilməsi imkanlarını nəzərə almaq lazımdır [9].

Milli iqtisadiyyatın çarxlarının daha sürətli dönməsi üçün regionallaşma önəmlidir. Həmçinin, regionallaşma hər bir ölkə üçün, xüsusən də geniş ərazilərə, müxtəlif təbii ehtiyatlara

və iqtisadi şəraitə və əhalinin qarışıq etnik tərkibinə malik ölkələr üçün vacibdir. Milli iqtisadiyyatın planlaşdırılmasına birbaşa aidiyyəti olan ümumi iqtisadi (inteqral) regionallaşma problemlərinə xüsusi diqqət tələb olunur.

Ümumi iqtisadi rayonlaşdırma regional iqtisadi planlaşdırmanın elmi əsasını təmin edir və beləliklə, ölkənin inzibati bölgüsü üçün obyektiv fundamental prinsipdir. Buna nümunədir ki, ölkənin müvafiq şəhər və rayonlarının davamlı və tarazlı inkişafını təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü təmin edildi [6]. İnfrastruktur təminatı, regionlar üzrə iqtisadi potensialın dəyərləndirilməsi, regionlar arası sosial-iqtisadi əlaqələrin mövcudluğu və s. faktorların dəyərləndirilməsinin nəticəsi olaraq Azərbaycanda milli iqtisadiyyatın inkişafına təkan vermək məqsədilə yeni inzibati-ərazi bölgüsü təmin edilmişdir. Bu səbəbdəndir ki, Bhat və digərləri (1963) iqtisadi rayonlaşmanın və ölkənin milli-inzibati rayonlara bölünməsinin düzgün əlaqəsinin xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayır [9].

Lakin, regionallaşmanın qarşıya çıxardığı bir neçə çətinliklər və çağırışlar vardır. Baxmayaraq ki, ölkə nümunələrində regionallaşma ümumilikdə milli iqtisadiyyatların inkişafına töhfə verir, obyektiv qiymətləndirmənin aparılması üçün statistik məlumatların doğrulanmasına ehtiyac vardır. Yəni, regionallaşma çox müxtəlif şaxələndirilmiş amilləri əhatə etdiyindən, müvafiq ölkənin təbii xüsusiyyətləri və şəraiti, əhalisi və iqtisadiyyatı haqqında adekvat statistik məlumatlar olmadan həyata keçirilə bilməz.

Regionallaşma prosesini uğurlu icra etmək üçün beynəlxalq praktikada və ədəbiyyatda geniş tətbiq olunan bir sıra yanaşmalar mövcuddur. İqtisadi rayonların əsas inkişaf mərkəzlərini və ya onların "düyünlərini" çıxarmaq üçün regionun ehtiyatlarından kompleks istifadə edərək sənaye və kənd təsərrüfatının inkişaf planlarını tərtib etmək lazımdır. Spesifik olaraq, istənilən regionallaşma prosesində müvafiq ölkənin iqtisadi inkişafı üçün uzunmüddətli proqramın olması xüsusi əhəmiyyət kəsb edir.

Müvafiq dövrlər ərzində Azərbaycan hökuməti Azərbaycan Respublikasının regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı üçün ortamüddətli dövlət proqramları qəbul etmişdir. Bunlardan biri isə "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019–2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 29 yanvar 2019-cu il tarixli fərmanıdır [1]. Fərmana uyğun olaraq onu qeyd etmək olar ki, ölkə Prezidenti regionların sosial-iqtisadi inkişafının təmin edilməsinə dair 2004-2008-ci illərdə 17, 2009-2013-cü illərdə 223 və 2014-2018-ci illərdə 405 sərəncam imzalamışdır [1].

Əlavə olaraq onu da qeyd etmək gərəkdir ki, regionallaşma prosesinin sənaye və aqrar sahə üzrə aparılması tövsiyə edilsə də, müasir dövrdə iqtisadi inkişafın təməl çağırışları dayanıqlı, davamlı və yaşıl iqtisadiyyatdır.

MÜASİR TENDENSİYALAR: ƏTRAF MÜHİT VƏ YAŞIL İQTİSADİYYAT

2008-ci ildə dünya çoxsaylı böhranlarla (yanacaq, ərzaq və maliyyə) üzləşdi. İqtisadi inkişafın ətraf mühitə mənfi təsirlərinə, eyni zamanda maliyyə böhranına cavab olaraq, beynəlxalq ictimaiyyət davamlı iqtisadiyyat və cəmiyyətin davamlılığı üçün həll yolları axtarmağa başladı. Bu kontekstdə "yaşıl iqtisadiyyat" anlayışı beynəlxalq səviyyədə və inkişaf etmiş ölkələrdə daha geniş şəkildə istifadə edilməyə başladı.

Bu yeni mövzunun tədqiqində ilk problem yaşıl iqtisadiyyat konsepsiyasının nədən ibarət olduğunu başa düşməkdən ibarətdir. Sadə dillə desək, "yaşıl" iqtisadiyyatı "davamlı" iqtisadiyyatın sinonimi hesab etmək olar. Bununla belə, yaşıl iqtisadiyyat konsepsiyası çox vaxt daha fərqli mənə daşıyır; o, iqtisadi sistemlərin daha dayanıqlı olmasını təmin etmək üçün tələb olunan əsas dəyişikliklərə xüsusi diqqət yetirir [10]. Bunun timsalında, ekoloji iqtisadiyyat, sənaye ekologiyası və ətraf mühit/resurs iqtisadiyyatı yaşıl iqtisadiyyat anlayışı ilə sıx əlaqəli üç sahədir [11].

Yaşıl iqtisadiyyat konsepsiyasının məqsədləri insanların rifahının yüksəldilməsi və uzun müddətdə ekoloji risklərin minimuma endirilməsidir. 2008 və 2009-cu illərdən bəri milli iqtisadiyyatların hazırlanması prosesində bu və ya digər formada "yaşıl" anlayışı mövcuddur.

2008-ci ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ətraf Mühit Proqramı (UNEP) Yaşıl İqtisadiyyat

Təşəbbüsünə başlamışdır ki, bu təşəbbüs 2010-cu ildə böyük Yaşıl İqtisadiyyat Hesabatının nəşri ilə yekunlaşdı. Bu hesabatda UNEP yaşıl iqtisadiyyatı "təbii, insan və iqtisadi kapital qoyuluşlarından daha yaxşı gəlir gətirmək, eyni zamanda istixana qazı emissiyalarını azaltmaq, daha az təbii ehtiyatların hasilatı və istifadəsi, daha az tullantı yaratmaq üçün müəssisələrin və infrastrukturun yenidən konfigurasiya prosesi kimi müəyyən edir və sosial bərabərsizliklərin azaldılmasını hədəfləyən müasir çağırış olaraq qəbul edir" [17, s.5]. Yaşıl iqtisadiyyat təşəbbüsünün əsas prinsipləri olaraq təbii kapitalla investisiya, iqtisadiyyatın dekarbonizasiyası və yaşıl iş yerlərinin yaradılmasını göstərmək olar.

Qeyd edildiyi kimi, iqtisadi inkişaf çoxölçülü bir prosesdir və bu ölçülərdən biri də vətəndaşların yaşayış standartlarıdır. Yaşıl iqtisadi konsepsiyanın tətbiqi maddi texnoloji tərəqqi və artan istehsal səmərəliliyi və rəqabət qabiliyyəti ilə yanaşı, həyat keyfiyyətini və yaşayış mühitini yaxşılaşdırmaq üçün nəzərdə tutulub [13]. Həmçinin, Porfiriev (2013) qeyd edir ki, 2011-ci ilin ortalarına qədər 89 dövlətin bərpa olunan enerjinin inkişafı üçün hədəfləri müəyyən etməsi və təkcə bərpa olunan enerji mənbələrinə investisiyaların 2004-cü ildə 52 milyard dollardan 2011-ci ildə 260 milyard dollara qədər yüksəlməsi institusional və investisiya faktorlarının qabarmasına gətirib çıxardı [13].

Azərbaycanın Qafqaz regionunda yerləşdiyi coğrafi mövqe ölkəni zəngin biomüxtəliflik və landşaftların çeşidliyi ilə digər ölkələrdən fərqləndirir. Azərbaycan həm də iqtisadi cəhətdən əhəmiyyətli təbii sərvətlərə, ən əsası isə ölkənin iqtisadi artımında mərkəzi rol oynayan neft və qaza malikdir. Azərbaycan hökumətinin apardığı iqtisadi siyasət onu göstərir ki, qlobal yaşıl inkişaf modelinə keçid ölkə üçün karbon əsaslı inkişaf modelinin hədəflərini aşmaq üçün yeni imkanlar yaradır. Belə ki, ölkədə aparılan islahatların beynəlxalq öhdəlikləri yerinə yetirərkən ölkəni daha yaşıl, daha dayanıqlı və davamlı iqtisadiyyata yönəltmək məqsədi daşıyan gündəliyə sahib olduğu barizdir. Bu öhdəliklərə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Dayanıqlı İnkişaf üzrə 2030 Gündəliyi və Paris Sazişinə əsasən, Milli Səviyyədə Müəyyən edilmiş Təhdətlərdə (NDC) müəyyən edilmiş istixana qazı emissiyalarının azaldılması ilə bağlı öhdəliklər daxildir [14].

Azərbaycanda bir neçə ekoloji strategiyanın mövcud olmasına baxmayaraq, müxtəlif iqtisadi sektorlar üzrə iqtisadiyyatın yaşıllaşdırılması üzrə tədbirlərin daha yaxşı əlaqələndirilməsinə ehtiyac vardır. Azərbaycanın yaşıl transformasiyası iqtisadi artıma və sosial inkişafa təkan verə bilər, eyni zamanda təbii sərvətlərin iqtisadiyyatın və rifahın əsaslandığı maddi vəsait və xidmətlər təqdim etməyə davam etməsini təmin edə bilər. İqtisadi inkişafın yaşıllaşdırılması məhsuldarlığı və innovasiyanı artırma, yeni iş yerləri və bazarlar yarada və əlavə fiskal gəlir əldə edə bilər.

Bütün bunları nəzərə alaraq, Azərbaycanda həyata keçirilən kompleks tədbirləri nümunə göstərmək olar. Milli iqtisadiyyatın inkişafında yaşıl iqtisadiyyat konsepsiyası kimi müasir faktorların daxil edilməsi dövlətin apardığı sosial-iqtisadi islahat paketlərində görünür. Bunun nəticəsidir ki, Azərbaycanın 2030-cu il üçün qarşıya qoyduğu hədəflərdən biri spesifik olaraq təmiz ətraf mühitin təmin edilməsi və yaşıl iqtisadiyyat konsepsiyasının tətbiqinə həsr edilmişdir. Həmçinin, Qasımlı və digərləri (2022) qeyd edir ki, Azərbaycanda "yaşıl enerji" yanaşması tətbiq edilir və bu yanaşmaya əsasən tədricən əldə ediləcək enerji bərpa olunan mənbələr hesabına olacaqdır və alternativ enerji mənbələrinə qənaət ediləcəkdir [12].

MİLLİ İQTİSADİYYATIN İNKİŞAF XÜSUSİYYƏTLƏRİ:

AZƏRBAYCAN KONTEKSTİNDƏ

Milli iqtisadiyyat anlayışının təfəssilatlı izahı həmin iqtisadiyyatda iqtisadi sistemin müəyyən zaman kəsimində iqtisadi münasibətləri, müxtəlif təsərrüfat formaları, digər iqtisadiyyatlar ilə qarşılıqlı əlaqələri kimi bir sıra faktorları özündə əks etdirir. Azərbaycan Respublikasının müstəqillik dövründən cari dövrə qədər olan zaman kəsimində izlədiyi iqtisadi model, keçdiyi iqtisadi inkişaf yolu müvafiq periodlar ilə əhatələnir. Dünya Bankının statistik göstəricilərinə əsasən, Azərbaycan iqtisadiyyatı müstəqilliyin ilk dövrlərində, yəni 1991-1994-cü illərdə ortalama illik 16.5% (ÜDM artımı) iqtisadi geriləmə nümayiş etdirmişdir [15]. Lakin, ölkədə siyasi sabitliyin əldə edilməsi, iqtisadi islahatların aparılması, "Əsrin Müqaviləsi"nin

imzalanması ilə neft yataqlarının beynəlxalq konsorsium çərçivəsində işlənməsinə başlanılması kimi hadisələrdən sonra iqtisadi sabitlik bərpa olundu və nəticədə iqtisadi inkişaf tempi müsbətə doğru dəyişərək ÜDM artımı 1995-2003-cü illərdə illik ortalama 6.2% ətrafında qərarlaşdı. Bu da bir faktdır ki, sonrakı dövrlərdə iqtisadi inkişaf sürətli şəkildə bərpa edilmiş və 2016-cı ilə qədər Azərbaycan iqtisadiyyatı illik ortalama 12% artım göstərmişdir [15].

2016-cı ilin mart ayında Azərbaycan hökuməti Milli İqtisadiyyat və onun əsas sektorları üzrə 2020-ci ilə qədər Strateji Yol Xəritəsinin hazırlanmasına başlamış və yol xəritəsini aidiyyəti nazirliklərə və digər dövlət orqanlarına ötürmüşdür [7]. Elə həmin il Azərbaycan Prezidenti islahatların sürətləndirilməsi və biznes mühitinin daha da yaxşılaşdırılması məqsədi ilə iqtisadi islahatların idarə olunmasının yeni Modelinin təşəbbüskarı oldu. Model çərçivəsində Biznes Mühiti və Beynəlxalq Reytinglər üzrə Komissiya (Komissiya) yaradılıb və ona ölkədə biznes mühitinin yaxşılaşdırılması üçün bütün zəruri tədbirlərin müəyyən edilməsi və həyata keçirilməsi vəzifəsi həvalə edilib [2].

Azərbaycan 2014-cü ildə iqtisadiyyata zərbə vuran neftin qiymətinin aşağı düşməsindən xeyli əvvəl öz biznes mühitini yaxşılaşdırmaq üçün islahatlar mərhələsinə start vermişdi. 2016-cı ildə Azərbaycan hökuməti neftin qiymətinin yenidən artmasını gözləmək əvəzinə, 2020-ci ilə qədər ümumi iqtisadiyyatda və 11 əsas sektorda islahatların prioritetlərini özündə əks etdirən Milli İqtisadiyyat üzrə Strateji Yol Xəritəsinin hazırlanması barədə qərar qəbul etdi.

İqtisadi idarəetmə müstəvisində əldə edilən nəticələrin davamı özünü siyasi və hərbi arenada da əks etdirdi. Müstəqilliyin ilk illərindən bəri Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının işğal altına düşməsi Azərbaycan iqtisadiyyatına əhəmiyyətli dərəcədə zərər vuran bir proses olmuşdur. Buna baxmayaraq, 2020-ci ildə siyasi və hərbi zəfərin nəticəsində həmin ərazilər de-fakto Azərbaycan iqtisadiyyatına yenidən qaytarıldı.

İşğaldan azad edilmiş torpaqların milli iqtisadiyyatın tərkib hissəsinə çevrilməsi üçün atılan addımlar onu göstərir ki, Azərbaycan hökuməti iqtisadi inkişaf anlayışlarının tətbiqində müasir yanaşmaların tətbiqinə böyük üstünlük verir. Bunun nəticəsidir ki, post-konflikt quruculuğu modelinin tətbiqi inzibati ərazi bölgüsünün yenidən formalaşdırılmasından başlayaraq azad bazar anlayışını özündə əks etdirən xüsusi iqtisadi zonaların yaradılması, multimodal nəqliyyat dəhlizinin təşəbbüs olunması kimi işlərə qədər bir çox sahələri əhatə edir.

Acemoğlu (2013) tərəfindən irəli sürülən nəzəriyyəyə uyğun olaraq onu qeyd etmək mümkündür ki, siyasi və iqtisadi institutların iqtisadi uğurda rolu əvəz edilməzdir [4]. İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadi inkişafın təmin edilməsini, milli iqtisadiyyatların inkişaf tempinin qorunmasını bilavasitə iqtisadi və siyasi institutların fəaliyyəti ilə əlaqələndirmək mümkündür. Buna nümunə olaraq, Azərbaycanın milli iqtisadiyyatında post-konflikt quruculuğu modelinin tətbiqində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsinə dair Sərəncamını xüsusi olaraq qeyd etmək mümkündür [3]. Qəbul edilən Dövlət Proqramı işğaldan azad edilmiş ərazilərin iqtisadi potensialının ölkənin milli iqtisadiyyatına reintegrasiya etdirilməsinə hesablanan institusional yanaşmadır. Bu da öz növbəsində onu göstərir ki, Azərbaycan iqtisadiyyatının çağdaş rü iqtisadi inkişaf modellərinin müasir yanaşmaları ilə qanunauyğunluq içərisindədir.

Halbuki, müasir dövrdə milli iqtisadiyyatların üzləşdiyi çağırışların hədəflənməsi unudulmamalıdır. Çiocou (2011) qeyd edir ki, qlobal iqtisadiyyatların və cəmiyyətlərin inkişafı ilə bağlı hazırkı düşüncə iki məsələ üzərində cəmlənir: informasiya və kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) potensialı və ekoloji davamlılıq çağırışı [10]. Davamlı inkişafın əhəmiyyəti 1992-ci ildə Rio-de-Janeyroda keçirilən Yer Sammitindən bəri inkişaf siyasətinin hazırlanmasında müşahidə edilir. Davamlı inkişaf Dünya Ətraf Mühit və İnkişaf Komissiyası tərəfindən gələcək nəsillərin öz ehtiyaclarını ödəmək qabiliyyətinə xələl gətirmədən indiki ehtiyacları cavab verən inkişaf kimi müəyyən edilmişdir [18].

Davamlı inkişafın təzahürü olaraq Azərbaycanın 2030-cu ilə qədər qarşıya məqsəd qoyduğu "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər" sənədini göstərmək olar [5]. Bir digər institusional yanaşma olan sosial-iqtisadi inkişaf üzrə Milli Prioritetlər milli iqtisadiyyatın

müasir inkişaf mərhələlərini özündə ehtiva edir. Belə ki, təmiz ətraf mühit və "yaşıl artım" ölkəsi, müasir innovasiyalar məkanı kimi bir sıra hədəflərin müəyyən edilməsi onu göstərir ki, Azərbaycanın qarşıya qoyduğu iqtisadi inkişaf hədəfləri müasir dövrün inkişaf modelləri ilə uyğundur.

NƏTİCƏ

Milli iqtisadiyyatların inkişaf etdirilməsi bir çox imperativlərdən asılıdır. İqtisadi inkişaf nəzəriyyələrinə baxdıqda qapalı iqtisadi model, qloballaşmanı təşviq edən açıq bazar modeli olmaqla bir çox iqtisadi inkişaf perspektivlərini görmək mümkündür. Halbuki, müasir dövrdə milli iqtisadiyyatın inkişafı cari vəziyyətdə müvafiq geoiqtisadi reallıqların çərçivəsində formalaşır. Milli iqtisadiyyat anlayışı çoxölçülü bir termin olsa da, müəyyən faktorlar vardır ki, bu tənliyin ayrılmaz bir hissəsidir. Vətəndaşların həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi, makroiqtisadi sabitliyin qorunması, davamlı və dayanıqlı iqtisadi inkişafın təmin edilməsi bunlara nümunədir.

Bu da bir faktdır ki, milli iqtisadiyyatın inkişafı dedikdə, bərabər və tarazlı inkişaf nəzərdə tutulur. Ölkə daxilində regionların və şəhərlərin tarazlı inkişafının təmin edilməsi milli iqtisadiyyatın ayrılmaz bir hissəsidir. Bundan əlavə, müasir dövrdə qlobal meyllərin və tendensiyaların izlənməsi ölkə iqtisadiyyatının regional və qlobal dəyər zəncirində pay sahibi olmağa gətirib çıxarır. Yaşıl iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi müasir çağırışlar çərçivəsində iqtisadi inkişafın hədəflənməsi deməkdir.

Son olaraq, Azərbaycanın bütün bu sadalananları nəzərə alaraq apardığı sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası uzunmüddətli dövrdə ölkənin resurs-iqtisadiyyatından asılılığını azaltmağa, yaşıl konsepsiyanın tətbiqinin genişlənməsinə, regional və qlobal dəyər zəncirində söz sahibi olmağa və dayanıqlı iqtisadi inkişafı təmin etməyə hədəflənmişdir.

ƏDƏBİYYAT

1. "Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019–2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. (29 yanvar, 2019).
<https://e-qanun.az/framework/41320>
2. "Azərbaycan Respublikasında biznes mühitinin əlverişliliyinin artırılması və beynəlxalq reytinglərdə ölkəmizin mövqeyinin daha da yaxşılaşdırılması ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 13 iyul tarixli 2199 nömrəli Sərəncamının həyata keçirilməsinə dair Tədbirlər Planı"nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. (2017).
<https://president.az/az/articles/view/24080>
3. "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı"nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. (16 noyabr, 2022).
<https://president.az/az/articles/view/57883>
4. Acemoglu, D. (2013). Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty (Pbk. ed.). Crown Business.
5. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 2 fevral tarixli Sərəncamı. (2 fevral, 2021). Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər.
<https://president.az/az/articles/view/50474>
6. Azərbaycan Respublikasında iqtisadi rayonların yeni bölgüsü haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. (2021).
<https://president.az/az/articles/view/52389>
7. Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi. (2016).
<https://president.az/az/articles/view/21993>

8. Babayev, Ə. (2011). Milli iqtisadi inkişaf modelinin nəzəri-metodoloji tədqiqi. Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin "İqtisadi nəzəriyyə-1" kafedrası.
<http://www.anl.az/down/meqale/azerbaycan/2011/yanvar/152570.htm>
9. Bhat, L. S., Pal, M. N., Komar, I. V., & Popov, K. M. (1963). Problems of Regionalization for the Development of National Economy. *Sankhyā: The Indian Journal of Statistics, Series B* (1960-2002), 25(1/2), 5–14.
<http://www.jstor.org/stable/25051476>
10. CIOCOIU, C. N. (2011). INTEGRATING DIGITAL ECONOMY AND GREEN ECONOMY: OPPORTUNITIES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT. *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 6(1), 33–43.
<http://www.jstor.org/stable/24873273>
11. Huberman, D. (2010). Green Economy GUIDEBOOK. A Guidebook for IUCN's Thematic Programme Area on Greening the World Economy (TPA5), IUCN. Gland, Switzerland. August 2010
<https://corporatefinanceinstitute.com>
12. Qasımlı, V., Hüseyn, R., Hüseynov, R., Həsənov, R., Cəfərov, C., və Bayramova, A. (2022). Yaşıl İqtisadiyyat. "Azprint" nəşriyyat, 280 səh.
<https://ereforms.gov.az/files/publications/pdf/az/b87cb7433650a8abbc72f0324cc1fd71.pdf>
13. Porfiriev, B. (2013). GREEN ECONOMY: REALITIES, PROSPECTS, AND LIMITS TO GROWTH. Carnegie Endowment for International Peace.
<http://www.jstor.org/stable/resrep12852>
14. The World Bank. (2022). Azerbaijan Can Accelerate Its Green Economic Transformation: A World Bank Report Shows How.
<https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/12/08/azerbaijan-can-accelerate-its-green-economic-transformation-a-world-bank-report-shows-how>
15. The World Bank. (2023). GDP growth (annual %) – Azerbaijan.
<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG?locations=AZ>
16. Todaro, M. P., & Smith, S. C. (2011). Economic development (11th ed.). Harlow: Pearson Education Limited.
17. UNEP. (2010). Green Economy Report: A Preview, United Nations Environment Programme.
18. WCED. (1987). Our common future: The report of the World Commission on Environment and Development. from
<http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>
19. World Bank Group. (1991). Publication summary of 1991 World Development Report (WDR): The challenge of development.
<https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/768dd2c8-1c0c-5687-a74a-8934d8c33f94/content>

MODERN IMPERATIVES OF THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

Vuqar MEHDIYEV

SUMMARY

The development of the national economy as a complex process is considered as one of the multidimensional approaches in economics. Crises in global conditions, including the financial crisis in 2008, the food and energy crisis in later periods, geopolitical and geoeconomic instability in contemporary period have led to the creation of a number of trends. Within the framework of the development of the national economy, the application of the green economy concept, the promotion of the "green energy" approach, and the implementation of regionalization strategies in order to ensure balanced and sustainable development in socio-economic development are important factors. Taking into account all this, it is possible to see the manifestation of a number of modern imperatives when the state programs and strategies in the socio-economic field implemented in the Republic of Azerbaijan from the years of independence until today are reconciled with their role in the development of the national economy.

Keywords: *National Economy, regionalization, green economy, economic development, Information Communication Technologies.*

Məqalə redaksiyaya daxil olub: 02.03.2023

Təkrar işlənməyə göndərilib: 29.03.2023

Çapa qəbul olunub: 17.04.2023